

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗВО

Кузнецова Оксана Вікторівна,
професорка кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

Бритченко Даріна Олегівна,
вчителька початкових класів
КЗ "Харківський навчально-виховний комплекс № 106 імені В.О. Кисіля"
Харківської міської ради Харківської області

***Анотація.** В тезах доповіді розглянуто питання особливостей формування управлінської компетентності здобувачів освіти педагогічних спеціальностей в умовах закладу вищої освіти. Проаналізовано функції професійної діяльності та професійно-значущі особистісні якості педагога.*

***Ключові слова:** управління, управлінська компетентність, формування управлінської компетентності, здобувачі освіти педагогічних спеціальностей, майбутні вчителі.*

Під час активізації розвитку суспільства особлива увага приділяється діяльності педагога, яка найтіснішим чином пов'язана з суспільством, із задоволенням суспільних потреб в навчанні і вихованні молодих громадян, у передачі їм досвіду старших поколінь. Це потребує підготовки конкурентоспроможних фахівців, висококваліфікованих професіоналів, здатних забезпечити нову якість управління організацією, колективом. Зростає значимість організаційно-управлінської діяльності, яка являє собою вищу форму свідомого регулювання, функціонування та розвитку закладів освіти.

Завжди було загальновідомо, що педагог будь-якої освітньої установи – головна фігура в педагогічному процесі. Від його професійної підготовленості і особистісних якостей багато в чому залежить успіх навчання, виховання, розвитку як складових частин освітнього процесу.

Основний зміст професійної діяльності педагога, на думку ряду вітчизняних авторів зводиться до реалізації наступних функцій:

– виховна функція: передбачає необхідність здійснювати цілеспрямований вплив на особистість з метою створення оптимальних умов для її всебічного гармонійного розвитку; акумулювання в особі учителя загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей і передавання їх нащадкам. Ця функція пов'язана з вихованням людини в широкому значенні.

– навчальна: виявляється в організації учнів з метою оволодіння знаннями, вміннями і навичками з основ наук, забезпеченні умов для інтелектуального розвитку учнів, озброєння їх методами самостійної пізнавальної діяльності. Учитель має виступати не інформатором, а

організатором навчально-виховного процесу.

– організаторська (управлінська): полягає в необхідності організації дитячих колективів, цілеспрямованого керівництва різними видами дитячої діяльності безпосередньо в навчально-виховних закладах і поза їх межами.

– оберігаюча: учитель має бути хранителем загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей, оберігати їх від руйнівних впливів деструктивних сил, розумно будувати гуманістичну систему виховання.

– інформуюча: передбачає поширення педагогічних знань серед батьків, працівників соціальної і виробничої сфер.

Вищевказані функції в професійній діяльності педагога можуть проявлятися в єдності, хоча якась з них може виступати в ролі домінуючої. Крім того, діяльність педагога, маючи свою специфічну структуру (цілі, мотиви, способи, результати) характеризується великою долею професійної творчості. На думку І. П. Аненкової, діяльність педагога – це свого роду вмело поставлений спектакль, де автором, актором і режисером виступає сам педагог, а навчаються не повинні залишатися пасивними глядачами [1]. Як в кожному видовищному поданні використовуються прийоми гіперболізації, так і педагог не просто «вивалює» купу інформації, а намагається подати її в найбільш запам'ятовується і наочно-зрозумілому вигляді. Адже в образній пам'яті беруть участь всі канали сприйняття: зір, слух, нюх, дотик, рухові відчуття. Педагогу необхідно опановувати акторськими вміннями, тобто використовувати міміку, жести, виразність мови, а також знати принципи, методи і прийоми управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, що вимагає знань і умінь в області управлінської (організаторської) роботи.

Розкриваючи психолого-педагогічний аспект проблеми професійної діяльності педагога, слід підкреслити, що адміністративно директивними методами не можна забезпечити високий рівень творчості. Однак, можна вести мову про те, що в його професійній діяльності вельми значущі знання і вміння організаційної роботи. Не тільки педагогічна творчість і майстерність, а й уміння в галузі управління діяльністю учасників педагогічного процесу дозволяють педагогу досягти належного визнання і поваги. Дослідженнями ряду авторів встановлено, що викладач – це людина, «на свідомість, поведінку, мислення, стиль діяльності якої свій відбиток наклала національна психологія, система суспільно-економічних і соціальних відносин, свій колишній життєвий досвід» [3, с. 204].

Дослідженнями встановлено, що «в повній мірі суб'єктом педагогічної діяльності стає тільки той, хто розуміє свій педагогічний потенціал впливів на інших людей» [5]. Автори правомірно розуміють під організаторською роботою педагога «навмисний педагогічний вплив в своїх інтересах або в інтересах розв'язуваних професійних завдань» [5]. Той, хто позиціонує себе таким чином, також є суб'єктом педагогічних впливів, носієм організаційно-педагогічної функції в різних сферах навчання, виховання, розвитку особистості учня (законодавець-педагог, керівник-педагог, службовець-педагог, батько-педагог тощо).

Дослідження показало; що успішна реалізація професійної педагогічної діяльності буде утрудненою без сформованої у педагога (учителя, викладача) управлінської компетентності, специфічної щодо структури та змісту. Управлінська компетентність дозволяють педагогу: надавати своїм рішенням по керівництву навчанням лаконічну, логічну і максимально просту форму; доводити до них прийняте педагогічне рішення (розпорядження, пораду, рекомендацію) в чіткому, емоційно насиченому, вольовому і мобілізуючому стилі; чітко і зразково виконувати покладені нормативними документами обов'язки.

Далі представляється можливим зупинитися на проблемі професійно-значущих особистісних якостей педагога, що надають в тій чи іншій мірі вплив на ефективність його організаційної роботи в загальних рамках професійно-педагогічної діяльності.

Як показують дослідження, досить оптимальними особистісними рисами педагога як суб'єкта управлінської діяльності будуть: тенденції до лідерства, впевненість в собі, вимогливість, демократичний стиль спілкування, адекватна самооцінка, прагнення до співпраці. Істотними особистісними обмеженнями в реалізації організаційної діяльності педагога виступатимуть: деспотизм, самозакоханість, жорстокість, потурання стиль спілкування, постійна конфліктність, занижена самооцінка, постійне пристосування та інше.

Дослідження проблеми та аналіз педагогічної практики показують, що педагог, який добивається високих результатів в своїй управлінській діяльності за рахунок колосальної витрати нервової енергії, невиправданого збільшення свого робочого часу і часу оточуючих, за, рахунок грубого, безцеремонного тиску на них, обмеження їх ініціативи і самостійності, ігнорування розвитку їх особистості, не може вважатися професіоналом педагогічної праці. Формально він домагається певних результатів, а фактично його управлінська діяльність не оптимальна, не відповідає основним вимогам наукової організації управлінської праці. Наукова і максимально достовірна оцінка ефективності організаційної діяльності педагога взагалі повинна виключати, оцінку тільки за кінцевим результатом. Більш важливо, як показують дослідження Ю.К. Бабанського, Н.В. Кузьміної і цілого ряду інших вітчизняних вчених, наскільки науково обґрунтованої, оптимальної (необхідної і достатньої) була діяльність, що дала той чи інший конкретний (може бути проміжний) результат. Це і є основа неформального підходу до оцінки педагогічної праці, в тому числі і в області управлінської діяльності педагога [2, 4 та інші].

Разом з тим, досліджуючи проблему управлінської діяльності педагога в контексті його загальної професійної педагогічної діяльності, необхідно розглянути питання самоорганізації цієї діяльності.

Педагогічна практика і дослідження показують, що при професійній підготовці педагогів пріоритетним стає формування у майбутнього вчителя таких особистісних якостей і умінь, як цілеспрямованість, активність, мотивація, планування діяльності, прийняття рішень, оцінка результатів, почуття обов'язку. Однак аналіз педагогічної практики показує, що педагог-початківець відчуває певні труднощі в сфері самоорганізації. Вміння

самоорганізації є одним з важливих компонентів у професійній педагогічній діяльності. Вони розглядаються як інтегративні особистісні характеристики, що включають необхідні знання в області самоорганізації.

Отже, формування управлінської компетентності майбутніх фахівців є важливою складовою професійно-педагогічної підготовки здобувачів освіти педагогічних спеціальностей. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з даного питання, можна зробити висновок, що у сучасній науці та практиці накопичений значний досвід по вивченню питання формування управлінської компетентності майбутніх вчителів. Формування управлінської компетентності – це не тільки база для їхнього подальшого професійного зростання, а й обов'язкова умова розвитку системи вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Анєнкова, І. П. Педагогіка: модульний курс [Текст] : навч. посіб. / І. П. Анєнкова; І.П. Анєнкова, М.А. Байдан, О.А. Горчакова, В.М. Руссол. – Львів : Новий світ-2000, 2011. – 567 с. – ISBN 978-966-418-136-2 : 92.00.
2. Бабанський Ю. К. Проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень, 2002. – С. 115–116.
3. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [за заг. Ред.. О. В. Овчарук]. Київ: «К.І.С.», 2005. 148 с.
4. Кузьміна Н. В. Професіоналізм особистості викладача як майстра виробничого навчання. 2000. – 166 с.
5. Паньків Л.І. Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005.